

Ewolucja strategii i metod działania islamskich ugrupowań terrorystycznych i ich wpływ na bezpieczeństwo Polski

MAGDALENA ADAMCZUK

Istotą współczesnego terroryzmu jest zmienność jego form i sposobów przeprowadzania zamachów. Sięganie po terrorystyczne metody działań przez ugrupowania ma różną motywację polityczną czy ideologiczną. Największe zagrożenie bezpieczeństwa stanowi jednak terroryzm islamski. W jego obszarze zaobserwować można zmiany na poziomach zarówno strategii ideologicznej, jak i operacyjnej. Odnoszą się one głównie do zakresu organizowania i kierowania organizacjami terrorystycznymi, w tym sieciowości i decentralizacji strukturalnej, ekspansji obszaru aktywności organizacji na teren krajów zachodnich, sięgania po coraz bardziej profesjonalne sposoby dokonywania zamachów oraz wykorzystywania internetu do działań propagandowo-rekrutacyjnych i planowania zamachów.

Jednym z najpoważniejszych wśród nowych zagrożeń dla bezpieczeństwa poszczególnych państw, w tym Polski, jest zorganizowany terroryzm międzynarodowy. Środowisko bezpieczeństwa ulega ciągłym przeobrażeniom, ewoluuje. To samo dzieje się z terroryzmem, który należy dziś postrzegać jako strategiczną koncepcję prowadzenia wojny asymetrycznej przez podmioty pozapaństwowe. Przewartościowaniu uległy główne źródła zagrożeń, pojawiły się one na nowych obszarach, co skutkuje ciągłym wypracowywaniem nowych reguł i środków zapobiegania im, rozpoznawania, oceny i zwalczania.

Dynamiczne umiędzynarodowienie się terroryzmu ma swoje początki w latach 60. i 70. XX w. Wydarzenia z tego okresu i procesy zachodzące w globalizującym się świecie, mające wpływ na obecny kształt terroryzmu, wywołane zostały m.in. przez przemiany i zjawiska społeczno-ekonomiczne i kulturowe, które doprowadziły do nasilenia procesów religijnego odrodzenia i tendencji fundamentalistycznych¹. Zaznaczyć należy, że większość

¹ Rewolucja w Iranie w 1979 r., wojna w Afganistanie rozpoczęta w 1979 r. i powstanie Al-Kaidy, interwencja izraelska i zaangażowanie międzynarodowe w Libanie (od 1982 r.), wojna w Zatoce Perської (1990-1991).

organizacji terrorystycznych aktywnych w latach 70. i 80. to przeważnie grupy świeckie, które miały jasno zdefiniowany zasób politycznych, społecznych albo ekonomicznych celów i wykorzystywały terroryzm jako metodę zwrócenia uwagi na swoją działalność i sprawę, o jaką walczyły. Ekstremiści nacjonalistyczni, prawicowi czy lewicowi działali zazwyczaj jako zaplecze ugrupowań politycznych, a celem zamachów były przede wszystkim osoby pełniące ważne funkcje publiczne, przedstawiciele *establishmentu* oraz kojarzone z nimi symbole. Sprawą drugorzędną była spektakularność, osiąganą poprzez spowodowanie jak największej liczby ofiar. Poza kilkoma zamachami z tego okresu² starano się minimalizować straty wśród osób cywilnych, niezwiązanych bezpośrednio z celem ataku.

Współczesny terroryzm charakteryzuje się przede wszystkim ciągłym przekraczaniem granic znanych już i przyjętych form ataku oraz całkowitym nieprzebraniem zasad etycznych. Aby zwiększyć nieprzewidywalność, a tym samym skuteczność przeprowadzanych zamachów (w tym samobójczych) wykorzystuje się dzieci, które coraz częściej stają się również ofiarami prowadzonych przez terrorystów akcji³. Spektakularność, intensywność i zasięg przekazu medialnego w połączeniu z jak największą liczbą ofiar⁴ i szkód są obecnie wyznacznikami efektywności ataków.

Umędzynarodowienie i brutalizacja metod działań terrorystów dowodzi, że obecnie świat wszedł w epokę nowej jakości terrorystycznych zagrożeń, co wywiera stały wpływ na problemy bezpieczeństwa w skali krajowej, regionalnej i globalnej⁵. Terroryzm jest narzędziem i metodą działania politycznego, będąc do niedawna bronią stosowaną przez marginalizowane grupy społeczne i polityczne, działające regionalnie i mające zhierarchizowaną strukturę. Początkowo fundamentaliści prowadzili batalię na płaszczyźnie szeroko rozumianej kultury i filozofii, dopiero później zajęli się kwestiami politycznymi i społecznymi, chcąc zastąpić wizję świata opartą na obowiązującej hierarchii wartości własną wizją, często opartą na powrocie do określonych korzeni islamu.

² Np. zamach na samolot linii lotniczych Pan American World Airways nad Lockerbie (grudzień 1988 r.), gdzie zginęło 259 osób oraz katastrofa lotu Air India 182 (czerwiec 1985 r.) – zginęło wówczas 329 osób.

³ Np. zamach w Biesłanie w Osetii Płn.; w ataku zginęły 334 osoby, w tym 186 dzieci.

⁴ We wrześniu 2001 r. w ataku na World Trade Center zginęły 2752 osoby, w październiku 2002 r. na Bali zginęły 202 osoby, w maju 2003 r. w Casablance – 45 osób, w Stambule w listopadzie 2003 r. – 63 osoby, w Madrycie w marcu 2004 r. – 191, w Londynie 7 lipca 2005 r. – 56 osób, w Sharm el-Sheikh w lipcu 2005 r. – 67 osób, w Ammanie w listopadzie 2005 r. – 57 osób, w Bombaju w listopadzie 2008 r. – 195 osób.

⁵ Y. Alexander, M.S. Swetnam, *Siewcy śmierci*, Bellona, Warszawa 2001 r.

Intensywne odradzanie się fundamentalizmu islamskiego w połowie XX w. było w dużej mierze działaniem opozycyjnym wobec popularnego w tamtym okresie socjalizmu islamskiego. Na ukształtowanie ideologiczne współczesnych grup terrorystycznych wpływ miały niewątpliwie główne islamskie nurty religijne: saudyjski wahabityzm, bliskowschodni ruch Braci Muzułmanów, pakistański islamizm oraz szyicka ideologia rewolucji irańskiej. Jednak to powstanie sunnickiej Al-Kaidy – organizacji przekształcającej się w globalny ruch islamistyczny – przyniosło nową jakość w postrzeganiu terroryzmu i walce z tym zagrożeniem.

TERRORYZM MOTYWOWANY RELIGIJNIE

Obserwowany wzrost znaczenia religii jako motywacji i uzasadniania działań ekstremistów uznawany jest za jedną z najważniejszych zmian zachodzących w ostatnich dekadach. Jest to jeden z czynników najmocniej warunkujący zjawisko terroryzmu jako zagrożenia dla bezpieczeństwa światowego. W skali międzynarodowej istnieje wiele organizacji terrorystycznych, które wykazują się szczególną aktywnością. Rezultaty analizy zagrożeń związanych z terroryzmem pozwalają jednak na stwierdzenie, że największym wyzwaniem dla bezpieczeństwa i stabilności państw stanowi terroryzm radykalnych grup islamskich. Najważniejszym czynnikiem uzasadniającym i usprawiedliwiającym prowadzenie działalności terrorystycznej z perspektywy terrorystów jest ich silna motywacja wynikająca z wyznaczonych wartości i światopoglądu. W porównaniu z organizacjami, których działanie opiera się na ideologii świeckiej, zamachowcy motywowani religią są skłonni do znacznych poświęceń i podejmowania większego ryzyka. Z perspektywy skutecznego zwalczania terroryzmu religijnego stanowi to dodatkowe wyzwanie i konieczność tworzenia nowych mechanizmów obronnych. Jak ocenia to ekspert, „motywacja warunkuje (aczkolwiek nie determinuje) także wybór taktyk grup terrorystycznych, bezpośrednich celów ataków, a częściowo także kwestie selekcji używanych środków podczas zamachów oraz strukturę organizacyjną grupy”⁶. W terroryzmie motywowanym radykalną ideologią islamistyczną zamachy samobójcze stanowią jedną z najczęściej wybieranych form. Śmierć męczeńska, będąca wyrazem bezwzględного przywiązania do idei i przekonań prezentowanych przez ekstremistów islamskich, jest fenomenem, poznanie którego źródeł, moty-

⁶ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru transatlantyckiego*, Polski Instytut Spraw Międzynarodowych, Warszawa 2007 r., s. 135.

wacji i przebiegu procesu głębokiej radykalizacji jest niezbędnym elementem skutecznej walki z terroryzmem.

Jak już wspomniano wcześniej, obecne formy terroryzmu ukształtowała ewolucja procesów zachodzących w sferze społecznej, politycznej, jak też w sferze bezpieczeństwa i układów sił. Spektakularny atak na World Trade Center (WTC) z 11 września 2001 r. zmienił postrzeganie terroryzmu przez społeczność międzynarodową. Z uwagi na wykorzystane metody i skalę skutków stał się punktem zwrotnym w przeciwdziałaniu terroryzmowi, którego zwalczanie stało się priorytetowym działaniem prawie każdego kraju na świecie. W ostatniej dekadzie wokół zagadnienia zwalczania terroryzmu skupiały się strategiczne decyzje dotyczące bezpieczeństwa największych państw. W konsekwencji wypowiedzenia „wojny z terroryzmem” powstała międzynarodowa koalicja, która przystąpiła do militarnego zwalczania głównego źródła terroryzmu, za jakie uznano organizację Al-Kaida i jej przywódców.

Z uwagi na zmianę w odbiorze i interpretacji terroryzmu przez społeczeństwo, przy jednoczesnym unaocznieniu światu strategicznego rozmiaru zjawiska oraz uświadomieniu, że terroryzm zagraża wszystkim, niezależnie od miejsca oddalenia od głównych obszarów dotychczasowego działania terrorystów, datę 11 września 2001 r. można uznać za symboliczną – inicjującą nową falę terroryzmu islamskiego oraz walki z nim. Rozpoczął się proces intensywnego dostosowywania procedur reagowania służb i doskonalenia narodowych systemów przeciwdziałania terroryzmowi (w niektórych państwach budowy systemu), a także modyfikowania mechanizmów i regulacji prawnych w tym zakresie.

Po ataku na WTC, w ramach międzynarodowej koalicji antyterrorystycznej pod dowództwem USA, podjęto operację militarną jako odpowiedź na zaistniałe zagrożenie. Także Al-Kaida zaczęła przystosowywać swoje metody do walki z siłami wojskowymi, realizującymi zadania w ramach misji w Afganistanie i Iraku, głównie poprzez doskonalenie zamachów z wykorzystaniem coraz bardziej zaawansowanych technologicznie improwizowanych ładunków wybuchowych (*improvised explosive device, IED*). Nastąpiło odchodzenie od typowo wojskowego charakteru działań przeciwterrorystycznych. Militarne neutralizowanie aktywności islamskich terrorystów, pomimo zaangażowania ogromnych sił i środków, okazało się niewystarczające. Wprowadzono nowe strategie skoncentrowane na budowaniu podstaw demokracji, prowadzeniu operacji przywracania i utrzymania pokoju w Afganistanie i na pograniczu pakistańsko-afgańskim. Z kolei na terenie krajów zachodnich walka z terroryzmem objęła głównie działania oparte

na współpracy wywiadowczej, profilaktyce i doskonaleniu mechanizmów prawno-organizacyjnych.

Aby móc właściwie zinterpretować i przeanalizować ewolucję ugrupowań terrorystycznych na poszczególnych poziomach jej aktywności, wskazane jest przyjęcie na potrzeby opracowania umownych definicji lub zakresu zadań, jakie są wykonywane w poszczególnych fazach działania każdej organizacji. Jest to zadanie dość skomplikowane z racji złożoności zagadnienia i potrzeby wyboru adekwatnego dla działań terrorystycznych podejścia.

Uznać można, że organizacje terrorystyczne, a w szczególności globalna sieć dżihadystyczna, działając na poziomie strategicznym, kształtują swoje główne cele i ideologiczne podstawy. Poziom taktyczny to analiza ryzyka niepowodzenia i wybór najbardziej skutecznego sposobu przeprowadzenia ataku, z kolei działania na poziomie operacyjnym sprowadzają się do fazy planowania, przygotowania i samego przeprowadzenia ataku.

Jednak na potrzeby opracowania w dalszej treści przyjęty został, ogólny podział działań terrorystycznych obejmujący strategię działania opartą na podstawach ideologicznych oraz strategię operacyjną obejmującą zarówno wybór formy, jak i metody zamachu.

STRATEGIA IDEOLOGICZNA

Głównym założeniem ideowym globalnego dżihadu niezmiennie pozostaje dychotomiczne postrzeganie rzeczywistości świata muzułmańskiego i reszty społeczności międzynarodowej („my przeciwko nim”), a także różna interpretacja centralnego punktu odniesienia w kulturze obu światów (człowiek jako podmiot świata zachodniego – Allah jako centrum świata islamskiego).

Zasadniczym dążeniem islamskich terrorystów jest zbudowanie (poprzez odrodzenie kalifatu) jednego państwa islamskiego opartego na zintegrowanym, zunifikowanym systemie wartości i prawach szariatu, a także zniszczenie wszelkich przejawów kultury Zachodu na kontrolowanych przez siebie obszarach. Działania te, tworzące ruch dżihadystyczny, traktowane są przez nich jako odpowiedź świata islamskiego na postępującą dominację kultury zachodniej. Jego podstawą jest islamizm, rozumiany jako współczesna doktryna polityczno-religijna tworzona na bazie fundamentalistycznych i reakcyjnych interpretacji wiary muzułmańskiej⁷, a także ideach, edukacji oraz

⁷ R. Machnikowski, *Dżihadyzm jako globalny zbrojny ruch społeczny. Ewolucja terroryzmu na przełomie XX i XXI wieku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk 2009 r., s. 307.

Rysunek 1. Różnice w postrzeganiu świata przez muzułmanów i społeczeństwa zachodnie (według Patricka Sookhdeo)

Źródło: R. Polko, *Globalna sieć terrorystyczna*, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, 2007 r.

politycznych i wojskowych działaniach, mających doprowadzić do stworzenia nowego cywilizacyjnego projektu⁸.

Zmianą, która w istotny sposób wpłynęła na bezpieczeństwo krajów starego kontynentu, są intensywne przedsięwzięcia na rzecz przeniesienia obszaru aktywności grup terrorystycznych z miejsc, gdzie toczą one walkę z „najeźdźcą i okupantem” (np. z pogranicza pakistańsko-afgańskiego, z Iraku), na tereny świata zachodniego, stanowiącego również ich cel. Ponadto zaryzykować można tezę, że – paradoksalnie – strukturalne rozbitcie jądra Al-Kaidy i wyeliminowanie jej głównych liderów wpływa w pewnym stopniu na korzyść ideologii szerzonej przez radykalny islam. Rozproszenie i tworzenie nowych komórek zlokalizowanych w różnych rejonach świata, sprzyja ekspansji globalnego ruchu dżihadu i pozyskiwaniu nowych zwolenników do przeprowadzania zamachów w krajach odległych od głównego rdzenia organizacji. Daje to Al-Kaidzie możliwość określania kierunków aktywności i skupienia się na aspektach strategiczno-ideologicznych bez bezpośredniego uczestnictwa w dokonywaniu zamachów, a tym samym w przypadku skutecznych i szeroko zakrojonych operacji przeciwterrorystycznych zmniejsza ryzyko całkowitego jej wyeliminowania. Dodatkowo konsekwen-

⁸ Studia dżihadystyczne nr 3(3), Volume 1, maj 2011 r., za: M.E Stout, J.M. Huckabey, J.R. Schindler, J. Lacey, *The Terrorist Perspectives Project. Strategic and Operational Views of Al Qaeda and Associated Movements*, Naval Institute Press, Annapolis 2008 r., s. 34, <http://www.studiastrategiczne.amu.edu.pl/wp-content/uploads/2011/05/STUDIA-D%C5%BBIHADYSTYCZNE-nr-3-maj-2011.pdf> (dostęp: 5 sierpnia 2011 r.).

cje zamachu sprzed 10 lat na symbol potęgi USA: sprowokowanie kontruderzenia w postaci interwencji w Afganistanie i Iraku oraz rozbicie jedności świata zachodniego, ukazanie dramatycznej słabości systemu ONZ, a także skłócenie sojuszników euroatlantyckich, stworzyły współczesnej sieci dżihadystycznej dobre podstawy do kolejnej fazy działania, jaką jest kampania terrorystyczna przeciwko Europie⁹.

Sieciowość działań

Dla współczesnych organizacji terrorystycznych zniknęły granice państwowe. Terroryzm nabrał charakteru ponadnarodowych działań, a przyszli zamachowcy rekrutowani są spośród obywateli różnych narodowości, połączonych jedynie ideologią, dla której gotowi są poświęcić życie. Nastąpiła dostrzegalna zmiana w zakresie organizacji i kierowania ugrupowaniami terrorystycznymi. Postępuje przekształcanie się jednolitych ugrupowań funkcjonujących w obrębie danego państwa, mających scentralizowaną i zhierarchizowaną budowę. Główną cechą jest sieciowość, którą wiąże się z decentralizacją struktury, posiadającą wiele samodzielnych operacyjnie, logistycznie i finansowo pionów, i prowadzącą w wielu krajach działalność silnie nastawioną na przeciwstawianie się kulturze cywilizacji zachodniej¹⁰. Nastąpiła również specjalizacja struktur wykonawczych i rekrutacja ekspertów z określonej dziedziny przydatnej do prowadzenia dżihadu.

Geopolityka terroryzmu międzynarodowego oraz strategiczne rozmieszczenie jego baz, zarówno na terenie krajów muzułmańskich, jak i zachodnich, wpływa pośrednio na możliwość wykorzystywania także terytorium Polski nie tyle do przeprowadzania zamachu, co tworzenia uśpionych komórek lub zaplecza logistycznego. Uśpione i aktywne komórki przygotowane są w sposób podobny do zbrojnych akcji terrorystycznych. Różnica między nimi polega na rodzaju działań, jakie podejmują. Aktywne mają za zadanie realizację planów i bezpośrednie atakowanie wytypowanych celów. Uśpione zajmują się działaniami wywiadowczymi, a także opracowywaniem strategii i taktyk pod kątem przyszłych celów, szerzeniem propagandy, zdobywaniem funduszy oraz rekrutacją nowych członków¹¹.

⁹ S. Koziej, *Globalna sieć terrorystyczna jako nowe mocarstwo światowe*; konferencja Collegium Civitas: „Zwalczanie terroryzmu a.d. 2008 jaka przyszłość?” http://www.koziej.pl/files/1200429352_globalna_siec_terrorystyczna.doc, 15 stycznia 2008 r. (dostęp: 15 maja 2011 r.)

¹⁰ M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne ...*, *op.cit.*

¹¹ L.A. Villamarin Pulido, *Sieć Al-Kaida*, Wydawnictwo Wołoszański, Warszawa 2008 r., s. 201.

Główne cechy struktury sieciowej światowego dżihadu są następujące:

- działania i koordynacja elementów systemu nie są formalnie skodyfikowane przez relacje hierarchiczne, lecz wyłaniają się i zmieniają w zależności od konkretnego zadania;
- sieci posiadają dynamicznie tworzone i zmieniające się połączenia obustronne, wykraczające poza daną organizację i swobodnie przekraczające granice państw, zacierając przy tym granice między strukturami autonomicznymi;
- więzi wewnętrzne i zewnętrzne nie są skutkiem decyzji biurokratycznych, lecz efektem wspólnych norm i wartości, a także interesów i wzajemnego zaufania;
- obrazując to, strukturę sieciową przyrównać można do procesów mózgowych i natury holograficznej, gdyż nie istnieje żaden neuron pełniący rolę naczelnego dyrektora. Usuwając dowolny neuron, przecinając dowolny przewód, nie zniszczy się całości¹².

Wylimitowanie jednej lub wielu komórek z sieci Al-Kaidy, zlikwidowanie przywódców poszczególnych filii czy – jak to miało miejsce w ostatnim czasie – zabicie jej głównego ideologa i symbolu walki Osamy bin Ladena nie wpływają w sposób decydujący na jej istnienie.

Trafne jest stwierdzenie, że „[...] światu zagraża nowa odmiana terroryzmu. Jej nośnikami są sieci fanatyków, którzy na drodze do realizacji swych skrajnych celów są zdecydowani wyrządzać jak największe szkody ludności cywilnej i gospodarce w najbardziej odległych zakątkach świata. Uzbrojeni w nowoczesną technikę są zdolni siać niszczycielską destrukcję na całym świecie. Celem ich operacji jest Zachód, lecz skutkuje ona bezlitosną zagładą tysięcy ludzi wszystkich ras i religii. Jedynie zrozumienie nowych sieci terrorku i ich społecznego zaplecza pozwoli skutecznie się przed nimi bronić”¹³.

Obszary największej aktywności struktur terrorystycznych powiązanych z Al-Kaidą

Strategia „terytorializacji”, poprzez którą sieć Al-Kaida dąży do zdobycia ziem tworzących wspólnotę wyznaniową – ummę – to tworzenie dużej liczby autonomicznych filii, co niewątpliwie wpływa na poziom bezpieczeństwa europejskiego. Szczególne znaczenie ma aktywność Al-Kaidy Islamskiego

¹² M. Tomczak, *Ewolucja terroryzmu. Sprawcy – metody – finanse*, Instytut Zachodni, Poznań 2010 r., za: B. Olechów, *Sieci przeciw hierarchom – wyzwanie dla suwerenności państw*, Warszawa 2005 r., s. 136.

¹³ M. Sageman, *Sieci terrorku*, Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków 2008 r., s. VII.

Maghrebu (*Al Qaeda in the Islamic Maghreb, AQIM*) – wcześniej Salaficka Grupa Głoszenia Wiary i Walki (*Salafist Group for Preaching and Combat, GSPC*), której priorytetem jest atakowanie celów zachodnich, szczególnie francuskich i hiszpańskich. Ocenia się, że AQIM posiada obecnie największe możliwości logistyczno-operacyjne do przeprowadzania ataków na terenie Europy. Ponadto poza organizacjami inspirowanymi ideologią islamistyczną istnieją formalne odłamy Al-Kaidy takie jak: Al-Kaida Islamskie Państwo Iraku, Al-Kaida na kraj Kinana (Egipt), Al-Kaida na Bilad al Cham (Liban, Syria, Jordania, Palestyna). W Pakistanie doszło do operacyjnego połączenia Al-Kaidy z pakistańską grupą terrorystyczną *Tehrik-e-Nifaz-e-Shariat-e-Mohammadi (TNSM)*. Natomiast powołanie w 2007 r. emira Al-Kaidy na Afganistan¹⁴ świadczy o chęci zdominowania innych zbrojnych grup fundamentalistów funkcjonujących w Afganistanie¹⁵. Z kolei obecnie wzmożona aktywność wojsk koalicji antyterrorystycznej na pograniczu pakistańsko-afgańskim stwarza prawdopodobieństwo, że Jemen stanie się nowym, względnie bezpiecznym schronieniem dla terrorystów powiązanych z organizacją. W styczniu 2009 r. struktury Al-Kaidy w Jemenie i Arabii Saudyjskiej połączyły się organizacyjnie, tworząc Al-Kaidę Półwyspu Arabskiego (*Al-Qaeda in the Arabian Peninsula, AQAP*). Coraz większe powiązania ze światowym dżihadem ma także somalijska organizacja *asz-Szabaab*.

Biorąc pod uwagę obszary największej aktywności terrorystycznej światowego dżihadu, zaobserwować można przeniesienie frontu walki Al-Kaidy ze Środkowego Wschodu (głównie Afganistanu, Pakistanu, a także Iraku) na Półwysep Arabski i do Afryki, gdzie nie ma sił koalicji antyterrorystycznej lub jest ich nieporównywalnie mniej, a państwa są niestabilne wewnętrznie, często oparte na strukturach plemiennych¹⁶. Ekstremiści potrafią to doskonale wykorzystywać w podejmowanych operacjach. Próby dokonania zamachów poza dotychczasowym obszarem działania jemeńskiego odłamu Al-Kaidy odnotowane w ostatnich dwóch latach¹⁷ potwierdzają tezę

¹⁴ Mustafa Abu Al-Jazid, znany również jako szejik Said al-Masri, powołany na stanowisko emira w 2007 r. W maju 2010 r. zginął w Pakistanie w ataku amerykańskich samolotów bezzałogowych.

¹⁵ Ch. Chaboud, *Strategia Al-Kaidy oraz grup powiązanych z Al-Kaidą*, materiał po konferencji „Przeciwdziałanie terroryzmowi – koordynacja działań przeciwterrorystycznych”, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, listopad 2007 r., Warszawa, s. 36.

¹⁶ M. Lipa, *Jemen staje się rajem dla Al-Kaidy*, http://www.mojeopinie.pl/jemen_staje_sie_rajem_dla_alkaidy,3,1262643096 (dostęp: 7 lipca 2011 r.).

¹⁷ Al-Kaida Półwyspu Arabskiego znana jest m.in. z próby zamachu na odpowiadającego za operacje antyterrorystyczne saudyjskiego księcia Mohammeda bin Najefa (sierpień 2009 r.), z próby zamachu bombowego na samolot linii Northwest Airlines (25 grudnia 2009 r.) czy przygotowania serii zamachów przy wykorzystaniu przewozów cargo między krajami Półwyspu Arabskiego a USA w październiku 2010 r.

o coraz większych możliwościach operacyjnych organizacji, a także ulokowaniu tam centrum odpowiedzialnego za planowanie i przygotowywanie ataków na terenie państw zachodnich.

Tendencje występujące w realizacji strategii medialnej

W obszarze metod działania islamskich terrorystów ewolucja objęła w szczególności umiejętność korzystania ze zdobyczy nowoczesnych technik do indoktrynacji i radykalizacji młodych muzułmanów na całym świecie. W celu zwiększenia oddziaływania propagandy islamistycznej i atrakcyjności dżihadu organizacje terrorystyczne prowadzą zorganizowaną politykę informacyjno-medialną. Intensyfikacja i poszerzenie zasięgu działań propagandowych, a także skupienie coraz większej uwagi na dotarciu do muzułmanów mieszkających w krajach zachodnich stanowi nową jakość w strategii funkcjonowania globalnej sieci terrorystycznej.

Terroryzm potrzebuje widowni, a wszelkie kanały informacyjne i środki masowego przekazu są podstawą w jej zapewnianiu. Tym samym dla terrorystów stanowią skuteczne narzędzie działania, dzięki któremu mogą łatwiej osiągnąć swoje cele. Ponadto stały się one instrumentem umiejętnie wykorzystywanym do zdobywania nowych członków organizacji i zwolenników oraz szkolenia potencjalnych terrorystów. Posiadanie w swych strukturach organizacyjnych wyspecjalizowanych komórek medialnych, stacji telewizyjnych¹⁸ czy studiów nagrań stwarza możliwość niemal nieograniczonego dostępu do głoszonych przez nich idei. Poprzez umiejętne ich wykorzystywanie mogą pośrednio lub bezpośrednio wpływać i manipulować opinią publiczną, emocjami, a w konsekwencji uzyskać pożądany efekt adaptacji i radykalizacji postaw wśród odbiorców. Działania propagandowe mogą być również skutecznym narzędziem prowadzenia globalnego dżihadu jak dokonanie spektakularnego zamachu, który zasadniczo bez szerokiego przekazu medialnego sprowadza się „jedynie” do śmierci niewinnych osób. Zatem można przyjąć, że prowadzenie „wojny propagandowo-informacyjnej” w przestrzeni medialnej i świadomość następstw oraz siły oddziaływania przekazów informacyjnych to jedna z głównych płaszczyzn wpływających bezpośrednio na ostateczny wynik starcia terrorystów ze społecznością i wartościami reprezentowanymi przez kraje zachodnie.

¹⁸ Np. *Global Islamic Media Front* – GIMF, *As-Sahab*, *Ummat Studios*, *Jundullah*, *Al Fajr media center* – dystrybuujące materiały zarówno w języku arabskim, urdu, paszto, jak i angielskim, niemieckim, włoskim, francuskim oraz tureckim.

Dynamiczny w ostatnich latach rozwój działań, których nacisk położony został na prowadzenie „wojny idei” w sferze medialnej, to po części także próba zrekompensowania utraty infrastruktury, w tym także baz szkoleniowych głównie na pograniczu afgańsko-pakistańskim (będącym centrum ideologicznym Al-Kaidy). Zauważyć można, że po 11 września 2001 r., w ramach intensywnej realizacji strategii medialnej, nastąpił widoczny wzrost liczby czasopism, komunikatów medialnych i oświadczeń liderów zamieszczanych w internecie. W celu poszerzenia grupy docelowej i docierania nie tylko do społeczności muzułmańskiej pewnej zmianie uległa też retoryka przekazu, która stała się bardziej populistyczna.

Zmiana profilu terrorysty

Do niedawna w opinii społecznej istniał stereotyp terrorysty jako obywatela kraju muzułmańskiego, w którym jednym z głównych źródeł terroryzmu jest bieda i brak perspektyw. Osoby niewykształconej, bez możliwości dostępu do informacji i wydarzeń na świecie, której światopogląd ukształtowany jest przez nauki pobierane w medresach i kontakty z duchowym przewodnikiem w meczecie. Jednak jest to mit, który dawno stracił aktualność. Zauważalną zmianą w profilu terrorysty jest przyłączanie się do zbrojnego dżihadu młodych osób (średnia wieku to ok. 25 lat), często posiadających wyższe wykształcenie (zdobyte na zachodnich uczelniach), bez przeszłości kryminalnej, wywodzących się z rodzin świeckich. Niewątpliwie nadal wśród mieszkańców biednych rejonów świata muzułmańskiego nie brakuje zwolenników i aktywnych uczestników dżihadu; są oni jednak zazwyczaj uplasowani najniżej w hierarchii globalnej sieci terrorystycznej. Najczęściej bowiem całością kierują osoby doskonale orientujące się w mechanizmach działań międzynarodowych systemów bezpieczeństwa, posiadające niezbędną wiedzę geopolityczną i żyjący według standardów cywilizacji zachodniej.

Strategiczną zmianę, polegającą na przeniesieniu aktywności ugrupowań terrorystycznych na teren Starego Kontynentu, najlepiej obrazuje dynamiczne rozpowszechnianie się groźnego zjawiska, jakim jest rodzimy terroryzm (*home-grown terrorism*)¹⁹. Źródło postępującej radykalizacji, występującej wśród muzułmanów – obywateli krajów zachodnich, jest wieloaspektowym zagadnieniem, które w ostatnich latach stało się przedmiotem wielu badań naukowych, usiłujących wyjaśnić przyczyny zjawiska niszczenia świata

¹⁹ Więcej na ten temat: M. Adamczuk, *Rodzimy terroryzm jako zjawisko zagrażające bezpieczeństwu w Europie*, „Bezpieczeństwo Narodowe”, Biuro Bezpieczeństwa Narodowego, nr I-2011/17, Warszawa 2011 r.

i kultury, w której żyją rodzimi terroryści. Wydaje się, że jedną z najbardziej niebezpiecznych cech nowej odmiany terroryzmu jest zdolność do ukrywania jego prawdziwej natury przy zachowaniu skrajnych przekonań i jednocześnie adaptacji członków ruchu do zachodniego stylu życia oraz wykorzystywaniu technologii i zdobyczy naukowych cywilizacji zachodniej.

STRATEGIA OPERACYJNA

Przechodząc do określenia głównych założeń strategii operacyjnej współczesnych organizacji inspirowanych radykalną ideologią islamistyczną, trzeba zauważyć, że w kontekście zagrożenia dla bezpieczeństwa państw europejskich w ostatnich latach przyjęta została taktyka organizowania mniejszych zamachów, mających na celu destabilizację i utrzymywanie permanentnego stanu braku poczucia bezpieczeństwa i strachu wśród społeczeństw. Ma to zapewne związek zarówno z procesem rozproszenia strukturalnego organizacji i obniżenia jej możliwości operacyjno-logistycznych, jak i nawoływaniem w licznych wystąpieniach ideologów oraz liderów organizacji do prowadzenia tzw. indywidualnego dżihadu jako obowiązku każdego muzułmanina²⁰ niezależnie od miejsca zamieszkania²¹.

Także w kontekście zjawiska *home-grown terrorism* i wezwań przywódców ugrupowań terrorystycznych do indywidualnego dżihadu w krajach europejskich coraz bardziej rozpowszechnione i niebezpieczne jest stosowanie

²⁰ W prawie muzułmańskim (szariacie) odróżnia się obowiązek indywidualny (*fard ajn*), który musi wypełniać każdy wierny, od obowiązku zespołowego (*fard kifaja*), który wypełnia gmina, a nie każdy wierzący. Liderzy organizacji, wykorzystując swobodę interpretacyjną *fard ajn* uważają, iż *dżihad* jest obowiązkiem muzułmanina, takim samym jak pięć filarów wiary (wyznanie wiary, modlitwa, post, jałmużna, pielgrzymka), a więc szóstym zapomnianym obowiązkiem: *al-farida al-gha'iba*, za: J. Danecki, *Rola islamu. op.cit.* s. 33.

²¹ 31 sierpnia 2007 r. Mohamed Khalil Al Hakaymah, domniemany szef Al-Kaidy w Egipcie, opublikował w internecie swój tekst „Jak walczyć samemu?” Zachęca on do prowadzenia indywidualnego dżihadu, czyli wzywa osoby niebędące w żadnej organizacji (Al-Kaida, AQMI) do podjęcia działań zbrojnych, http://www.bbn.gov.pl/ftp/dokumenty/terroryzm_public08.pdf, (dostęp: 1 czerwca 2011 r.); 3 czerwca 2011 r. za sprawą As-Sahab Media ukazał się film propagandowy zatytułowany „Jesteś odpowiedzialny tylko za siebie”, w którym przywódcy dżihadystów nawołują do przeprowadzania ataków terrorystycznych w państwach zachodnich. Wskazano również cel dżihadystom na Zachodzie twierdząc, że „ważne jest osłabienie tchórzliwych wrogów” m.in. poprzez atakowanie celów symbolicznych i znanych przedstawicieli świata polityki, przemysłu i mediów. Obowiązkiem mudożhedina jest właściwe przygotowanie się do akcji ofensywnych (zgromadzenie broni, przyswojenie różnych taktyk walki z wrogiem, zaplanowanie i właściwe przeprowadzenie ataku, dbanie o własne bezpieczeństwo w obliczu technologicznej przewagi wroga, poleganie jedynie na sobie i zwrócenie się w stronę terroryzmu indywidualnego), http://dzhadyzm.blox.pl/tagi_b/166380/terroryzm-indywidualny.html (dostęp: 11 lipca 2011 r.).

taktyki „samotnego wilka” (*lone wolf*) oraz *solo terrorism*. Taktyka *lone wolf* ma miejsce wówczas, kiedy zamachów dokonują ekstremiści zainspirowani ideologią islamistyczną w wyniku intensywnej i gwałtownej radykalizacji m.in. poprzez media i internet, niemający natomiast bezpośrednich kontaktów z ugrupowaniami terrorystycznymi. Z kolei o *solo terrorism* mówimy, kiedy zamachów dokonują osoby z własnej inicjatywy szukające kontaktu z organizacjami terrorystycznymi, które często dają im wsparcie szkoleniowe, niebędące jednak ich członkami a jedynie sympatykami. W konsekwencji działają one indywidualnie i bez powiązań z grupą. Z punktu widzenia Al-Kaidy i jej głównych filii prowadzenie indywidualnego dżihadu przez jej zwolenników w różnych częściach świata daje wiele korzyści. Poza informacją przekazywaną światu, że jej ideologia skupia coraz większą rzeszę zwolenników i nikt nie powinien się czuć bezpiecznie, ma jeszcze dodatkową zaletę: minimalizowane jest ryzyko związane z utrzymywaniem kontaktów operacyjnych z organizacją, a tym samym możliwość wykrycia jej przez służby; nie stanowi też obciążenia finansowego dla ugrupowania.

Globalno-strategiczna zmiana w kierunku prowadzenia dżihadu poza głównym jądrem Al-Kaidy, w połączeniu z działaniami indywidualnych zradykalizowanych islamistów i zwolenników, niesie ze sobą olbrzymie niebezpieczeństwo skuteczności. Osób, które do momentu ataku nie są przedmiotem obserwacji i rozpoznania oraz nie posiadają żadnej przeszłości kryminalnej, w zasadzie nie da się wykryć i unieszkodliwić, a tym samym niezwykle trudno jest opracować i wdrożyć efektywne mechanizmy służące przeciwdziałaniu takiemu zjawisku.

Open source jihad – praktyczny wymiar zjawiska

Internetowe media islamistyczne poprzez swoją olbrzymią siłę oddziaływania stanowią efektywne narzędzie ekstremistów dążących do ideologicznej radykalizacji w celu zaszczerpienia nienawiści do świata zachodniego wśród umiarkowanych muzułmanów. Stanowią również wsparcie dla indywidualnych działań potencjalnych terrorystów i praktycznego wykorzystania zdobytej wiedzy do dokonywania zamachów.

Jednym z czynników, które dodatkowo wpływają na rozprzestrzenianie się ideologii islamistycznej, jest łatwy dostęp do materiałów informacyjnych nt. zbrojnego dżihadu publikowanych w internecie w językach lokalnych, co rozszerza zasięg oddziaływania na kandydatów na zamachowców w Europie. Stosowana przez organizacje terrorystyczne i ich sympatyków taktyka zdobywania informacji ze źródeł otwartych (tzw. *open source jihad – OSJ*),

będących wsparciem ideologicznym m.in. poprzez fora internetowe i materiały propagandowe, stanowi rosnący problem i wyzwanie dla służb zajmujących się przeciwdziałaniem terroryzmowi²². O skuteczności wirtualnego kanału komunikacji między radykalnymi islamistami świadczy m.in. publikacja oficjalnego anglojęzycznego magazynu „Inspire”. Inne przykłady dystrybucji nieoficjalnej anglojęzycznej propagandy islamistycznej to m.in.:

- magazyn „In Fight”, dokumentujący najważniejsze osiągnięcia bojowników na pograniczu afgańsko-pakistanskim, którego wydawcą jest Islamski Emirat Afganistanu (IEA),
- magazyn „Al-Somood” („wytrwałość”, „upór”) – internetowy magazyn wydawany przez Talibów,
- „Sada al Jihad” (Echo dżihadu) wydawany przez *Global Islamic Media Front* – zawierający analizy wydarzeń oraz przesłania ideologów, nawołujących do wstąpienia na ścieżkę dżihadu,
- ukazanie się anglojęzycznego tłumaczenia materiału propagandowego dżihadystów, pierwotnie opublikowanego w 2007 r. przez *As-Sahab* w języku arabskim, zatytułowanego „Wichry raj, część 2”, zawierającego wystąpienia liderów Al-Kaidy.

Elementem strategicznego rozwoju Al-Kaidy po 11 września 2011 r., ukazującym jej determinację do walki, jest dostrzeżenie i wykorzystywanie słabości Zachodu, m.in. poprzez identyfikację i wykorzystanie luk w systemach obrony dzięki studiowaniu literatury i dokumentów oraz pobieraniu materiałów z zachodnich stron internetowych, a następnie publikowanie wyników spostrzeżeń w anglojęzycznych czasopismach islamskich. Przykładem jest książka dystrybuowana przez e-mail i udostępniana w Internecie zarówno w języku arabskim, jak i angielskim „The Myth of Delusion”²³, która służyć ma za instruktażowy przewodnik po amerykańskich agencjach wywiadowczych: Centralnej Agencji Wywiadowczej (CIA), Agencji Bezpieczeństwa Narodowego (NSA), Federalnym Biurze Śledczym (FBI) oraz innych agencjach rządowych oraz wojskowych. Dokument opisuje struktury, procesy rekrutacji, jak również mechanizmy, podejmowanych przez nie działań przeciwterrorystycznych na terenie USA i na Bliskim Wschodzie.

²² „Inspire” ukazuje się od lipca 2010 r. Jest to pierwszy oficjalny anglojęzyczny magazyn – opublikowany przez Al-Kaidę Półwyspu Arabskiego – będący platformą prezentacji i wymiany informacji dla anglojęzycznej społeczności muzułmańskiej.

²³ Muhammad al-Khalil Hakaymah (Abu Dżihad al-Masri), *The Myth of Delusion*, <http://counterterrorismblog.org/site-resources/images/Myth-of-Delusion.pdf> (dostęp: 10 czerwca 2011 r.).

Przestrzeń wirtualna, poza prowadzeniem operacji propagandowych i działań psychologicznych, wykorzystywana jest również do pozyskiwania środków finansowych oraz łączności operacyjnej podczas realizacji czynności rozpoznawczych prowadzonych w ramach przygotowań do ataków terrorystycznych. Za pośrednictwem sieci (np. na portalach społecznościowych) ugrupowania terrorystyczne werbują ochotników, którzy potrafią posługiwać się różnymi środkami technologii²⁴, m.in. za pomocą szyfrowanych stron, skrzynek pocztowych i *chatroomów*.

Instrukcje, dotyczące konstruowania ładunków wybuchowych z powszechnie dostępnych materiałów, czy bardziej zaawansowane materiały szkoleniowe za pomocą specjalnego oprogramowania do bezpiecznej wymiany informacji ukryte są zazwyczaj w pozornie nieszkodliwych podkatalogach na legalnych stronach internetowych i elektronicznych wersjach gazet²⁵. Dostrzeżenie przez terrorystów możliwości praktycznego wykorzystywania nowych technologii spopularyzowanych w cywilizacji zachodniej jako narzędzia wspomagającego jej zniszczenie z taktycznego punktu widzenia jest niezwykle skutecznym posunięciem²⁶.

Podsumowując, zastosowanie nowych środków w działaniach terrorystycznych, często skierowanych przeciwko nowym obiektom, w połączeniu z ostatecznym przełamaniem przez islamskie organizacje terrorystyczne barier psychologicznych i technicznych, ograniczających dokonywanie m.in. zamachów samobójczych, oraz szerokim wykorzystywaniem nowoczesnych środków łączności wpłynęło znacząco na zmianę i udoskonalenie taktyk stosowanych przez zamachowców²⁷. Należy też zaznaczyć, że do tej pory nie udało się opracować skutecznej metody zapobiegania internetowej indoktrynacji i w znaczący sposób ograniczyć wykorzystywanie przestrzeni wirtualnej do prowadzenia działalności terrorystycznej. Paradoksalnie dzieje się tak m.in.

²⁴ We wrześniu 2010 r. komunikatem umieszczonym na forum Al-Islam Shumukh utworzono organizację Markaz Shura Al-Fikr Al-Islami składającą się z ekspertów z różnych dziedzin, których wiedza może być cenną wartością dla bojowników dżihadu na całym świecie. Organizacja wezwała również członków forum, aby zamieszczali komunikaty o przyłączeniu się do organizacji na innych forach islamskich w celu dotarcia do szerszego grona zwolenników.

²⁵ Magazyn „Inspire” nr 1 zawiera artykuł „Jak korzystać z Asrar Al-Mujahideen: Wysyłanie i odbieranie zaszyfrowanych wiadomości”, poza tym omawia kroki niezbędne do szyfrowania plików w celu bezpiecznej komunikacji; „Inspire” nr 2 w artykule „Asrar al-mujahideen Terr0r1st Dodatki 2.0” opisuje oprogramowanie do szyfrowania; „Inspire” nr 5 zachęca czytelników do kontaktowania się z Szejkiem Al-Awlaki za pomocą zaszyfrowanych wiadomości e-mail oraz omawia niezbędne kroki, jakie należy uczynić w celu ochrony przysyłanych plików poza podejrzeniem służb wywiadowczych. S. Stalinsky, *Al-Qaeda's Embrace of Encryption Technology: 2007-2011*, <http://www.memri.org/report/en/0/0/0/0/0/5457.htm> (dostęp: 10 lipca 2011 r.).

²⁶ M. Adamczuk, *op.cit.*, s. 73.

²⁷ J. Adamski, *Nowe technologie w służbie terrorystów*, Wydawnictwo TRIO, Warszawa 2007 r., s. 64.

z powodu liberalizmu zachodniego systemu opartego na wartościach demokratycznych, wolności słowa i ochronie podstawowych praw człowieka.

Sposoby i cele ataków

Kolejna cecha istotna z punktu widzenia prowadzenia strategii operacyjnej to charakterystyczne dla działań organizacji powiązanych z Al-Kaidą przeprowadzanie symultanicznych ataków w niewielkich odstępach czasu. Zaobserwować można również stopniowy wzrost liczby kombinowanych działań terrorystycznych, polegających na jednoczesnym stosowaniu kilku metod w ramach jednego ataku (forma operacji terrorystycznej²⁸), stanowiącego element precyzyjnie zaplanowanej, zazwyczaj długofalowej i spójnej strategii aktywności²⁹. Takie operacje skutkują wzmocnionym efektem psychologicznym oraz większym wydzwiękiem medialnym i stratami ekonomicznymi. Przeprowadzanie kilku ataków równocześnie daje terrorystom przewagę w postaci spotęgowania ich skutków z racji rozproszenia sił i środków bezpieczeństwa oraz niedostatecznej liczby służb ratunkowych.

Dzięki skuteczności i względnie małym kosztom coraz bardziej rozpowszechnione w krajach muzułmańskich i rejonach konfliktów jest wykorzystywanie zamachowców-samobójców. „Żywym bombom” zdecydowanie łatwiej przedostać się przez punkty kontroli bezpieczeństwa i wtopić w tłum, aby spowodować większą liczbę ofiar oraz wywołać panikę i strach. Al-Kaida wykorzystuje męczenników do osiągnięcia swych celów od początku działalności, jednak w Europie po raz pierwszy atak samobójczy nastąpił 7 lipca 2005 r. w Londynie.

Al-Kaida Islamskiego Maghrebu (AQIM), stanowiąca obecnie poważne zagrożenie dla krajów europejskich, 11 kwietnia 2007 r. po raz pierwszy na terenie Algierii zastosowała samobójczą formę ataku. Od tamtego czasu ich liczba zdecydowanie wzrosła, a AQIM ogłosiła, że ataki tego typu stały się „strategicznym wyborem” organizacji. To dowodzi, że organizacje będące filiami Al-Kaidy adaptują jej sposoby działania. Biorąc pod uwagę postępującą

²⁸ Np. Operacja w Bombaju (26-29 listopada 2008 r. trwała co najmniej 48 godzin), gdzie doszło do ataków w 10 miejscach w niewielkich odstępach czasowych. Zaatakowane zostały m.in. stacja kolejowa Chatrapati Shivaji, hotel Oberoi, komisariat policji Colaba, hotel Taj Maral, Merto, Leopold Cafe, Nariman Mouse, szpital Cama i Albless. Dodatkowo nastąpiło wzięcie zakładników, elementy partyzantki miejskiej i zamach samobójczy.

²⁹ W ataku z 11 września 2001 r. porwano cztery samoloty jednocześnie; w zamachu w Madrycie podłożono dziesięć ładunków wybuchowych, które miały być zdetonowane o jednej porze; w zamachu w Londynie (lipiec 2005 r.) zdetonowane zostały trzy ładunki na stacjach metra i jeden w autobusie; w Casablance wybuchło pięć ładunków, trzy w Sharm el-Sheik i w Ammanie. W udaremnionym zamachu w Londynie (sierpień 2006 r.) planowano uprowadzić jednocześnie od pięciu do siedemnastu samolotów.

radykalizację i propagandę idealizującą śmierć męczeńską i tworzącą kult męczennika w imię dżihadu (dzięki czemu organizacje terrorystyczne zapewniają sobie stały dopływ nowych ochotników), zamachy samobójcze mogą stanowić realne zagrożenie dla bezpieczeństwa europejskiego, w tym Polski.

Analizując sposoby przeprowadzania ataków przez islamistów, zauważyć można pewną prawidłowość. W krajach muzułmańskich ataków dokonuje się głównie w miejscach licznie odwiedzanych przez turystów³⁰, atakując hotele, restauracje lub dyskoteki. Zamach skutkuje stratami w gospodarce państw, które w opinii zamachowców kolaborują i ulegają Zachodowi. W tym kontekście bardzo popularne wyjazdy turystyczne obywateli polskich do krajów muzułmańskich stwarzają ryzyko stania się ofiarą. Z kolei w krajach zachodnich ataki przeprowadzano głównie w środkach transportu zbiorowego. Przykładem są zamachy na kolej podmiejską w Madrycie (marzec 2004 r.), a także metro i autobus w Londynie (lipiec 2005 r.)³¹.

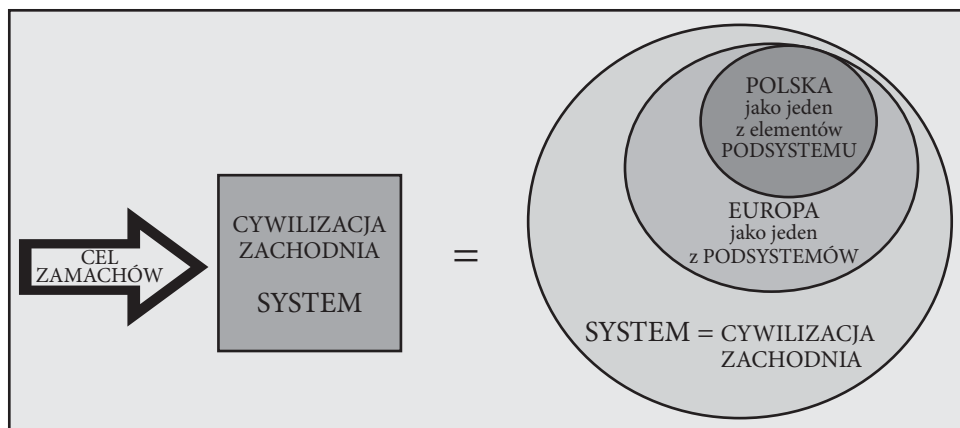
Wykorzystywanie nowoczesnych technologii do przeprowadzania zamachów świadczy o ciągłym doskonaleniu sposobów działania terrorystów i szukaniu luk w systemach zabezpieczeń (materiały wybuchowe ukryte w tonerach do drukarek, wykorzystanie wrywkowo kontrolowanych przesyłek *cargo*) i obejmują czasem wręcz niewyobrażalne sposoby jak np. ładunki ukryte wewnątrz ciała, próby operacyjnego wszczepiania ładunków wybuchowych ludziom i zwierzętom itp.

WPLYW EWOLUCJI ZAGROŻENIA TERRORYSTYCZNEGO NA BEZPIECZEŃSTWO POLSKI

Chcąc przeanalizować z perspektywy strategii ideologicznej terrorystów zagrożenia, jakie stwarza terroryzm dla bezpieczeństwa Polski, należy wskazać, że jest ona w ich percepcji częścią swoistego „podsystemu” (jakim jest Europa), którego poszczególne elementy tworzą główny „system” (jakim jest świat zachodni), który próbują zniszczyć. Jest to niezwykle istotne w sytuacji, kiedy następuje modyfikacja w strategii działania terrorystów i charakterystyczne dla obecnego terroryzmu islamskiego przeniesienie ciężaru aktywności do wewnątrz „wrogiego świata”. Obecnie wszystkie państwa po-

³⁰ Zamachy w Indonezji na wyspie Bali (październik 2002 r.), w Casablance (maj 2003 r.), w Sharm el-Sheikh (lipiec 2005 r.) i w Ammanie (listopad 2005 r.).

³¹ A także: w Niemczech planowano dokonać zamachu na pociągi dalekobieżne (lipiec 2006 r.), próba zamachu z 25 grudnia 2009 r. na samolot lecący z Amsterdamu do Detroit, a pod koniec października 2010 r. Al-Kaidzie udało się przemycić na pokłady samolotów transportowych lecących do USA ładunki wybuchowe, które odnaleziono podczas międzylądowania w Dubaju i Wielkiej Brytanii.

Rysunek 2. Polska jako potencjalny cel zamachów terrorystycznych

Źródło: Opracowanie własne.

zostające w centrum cywilizacji zachodniej (państwa koalicji antyterrorystycznej, NATO, Unii Europejskiej) mogą stać się celem ataku nie ze względu na swoje cechy polityczne, kulturowe, społeczne czy ekonomiczne, ale ze względu na bycie częścią „systemu”. Tworzy to sytuację, w której element dowolnego „systemu” narażonego na niebezpieczeństwo ataku terrorystycznego, staje przed coraz większym ryzykiem stania się bezpośrednim celem zamachów³². Niejednorodna wewnętrznie, budująca swą współczesną tożsamość i do niedawna dążąca do integracji multikulturowej Europa jest dla terrorystów tzw. miękkim obszarem i niewralgicznym składnikiem świata zachodniego. Jest bardziej zróżnicowana od USA, przez co łatwiej ją obezwładnić, zastraszając poszczególne elementy całości, która jest jeszcze nie do końca zorganizowana i wewnętrznie scalona³³.

Biorąc pod uwagę odniesienie do omawianej wcześniej strategii ideologicznej i tendencji występujących w realizacji strategii medialnej przez terrorystów zauważyć należy, że ich medialne skrzydła, wykorzystując socjotechnikę, starają się ukazać „drogę zbrojnego dżihadu” jako działanie w imię obrony islamu, a na terenach działań koalicji antyterrorystycznej jako walkę z okupantem. Poprzez manipulowanie faktami wszelkie sukcesy sił koalicyjnych wykorzystywane są propagandowo i ukazują okrucieństwo działań „najeźdźców” mordujących niewinne osoby. Ma to skutecznie wpłynąć na świadomość społeczeństwa muzułmańskiego i sprowokować je do podejmowania zbrojnego dżihadu w imię Allaha. Zatem im większe są sukcesy, także polskich żołnierzy, w zwalczaniu

³² K. Liedel, *Nowa epoka terroryzmu*, <http://www.liedel.pl/?p=39> (dostęp: 15 czerwca 2011 r.).

³³ S. Koziej, *Globalna sieć terrorystyczna...*, *op.cit.*

zagrożenia ze strony bojowników islamskich w Afganistanie, tym więcej w mediach pojawia się informacji na temat Polski i jej zaangażowania w działania przeciw bojownikom. W efekcie może to wpłynąć na pogorszenie bezpieczeństwa polskich sił zadaniowych. Dodatkowo w kontekście zmiany taktyki i idei atakowania wroga na jego własnym terytorium może wpływać na bezpieczeństwo na terenie Polski. Kraj bowiem, jako aktywny uczestnik procesów globalizacji, staje się również odbiorcą zmanipulowanych przekazów wysyłanych przez terrorystów i narażony jest na działania mające na celu radykalizację postaw i kształtowanie opinii o słuszności sprawy, o jaką walczą. Przyjmując odwrotną optykę, siła oddziaływania przekazów medialnych jest niesłychanie istotna w kreowaniu rzeczywistości, a tym samym dla państw zachodnich jest narzędziem wspomagającym walkę z terroryzmem. Nie ma bezpośrednich danych mówiących o wpływie i efektach propagandy terrorystycznej na muzułmanów mieszkających w Polsce, jednak niewykluczone, że w miarę rozprzestrzeniania się ideologii skrajnych ekstremistów w Europie, także w Polsce wzrośnie ich liczba. Należy zauważyć, że w Polsce nadal nie opracowano kompleksowej strategii informacyjnej instytucji państwowych w obszarze zagrożeń terrorystycznych oraz programów mających na celu przeciwdziałanie radykalizacji i rekrutacji do terroryzmu. Brak mechanizmów pozwalających na właściwe prowadzenie polityki informacyjno-medialnej zarówno na poziomie strategicznym, jak i komunikacji ze społeczeństwem stanowi słaby element krajowego systemu antyterrorystycznego i wymaga opracowania nowych rozwiązań.

Z kolei, analizując problem rodzimego terroryzmu występującego na coraz szerszą skalę w Europie, ocenić można, że w odniesieniu do Polski zagrożenie jest również dość realne. Co prawda, polska społeczność muzułmańska nie jest liczna i w większości są to tzw. muzułmanie etniczni bądź kulturowi (głównie Tatarzy), nieprzestrzegający rygorystycznie zasad islamu i dobrze zasymilowani z polską kulturą, to jednak napływowi muzułmanie przybyli z tzw. krajów podwyższonego ryzyka lub nowi polscy konwertyci zafascynowani ideologią islamu są potencjalnie podatni na oddziaływanie zradykalizowanych muzułmanów. Szczególnego znaczenia zatem nabiera sąsiedztwo niemieckich ekstremistów, wśród których można zaobserwować rosnącą liczbę zwolenników prowadzenia zbrojnego dżihadu przeciw Europie. Niemieckie służby bezpieczeństwa odnotowują coraz częstsze wyjazdy zradykalizowanych wyznawców islamu na przeszkolenia bojowe odbywające się na pograniczu pakistańsko-afgańskim³⁴. Niemieccy dżihady-

³⁴ Prawdopodobnie na terenie Niemiec znajduje się ponad 1 tys. już przeszkolonych islamskich ekstremistów, a w obozach treningowych szkoli się obecnie około 300 ochotników, <http://www.tvn24.pl/0,1678776,0,1,islamisci-w-niemczech-coraz-grozniejsi,wiadomosc.html> (dostęp: 10 marca 2011 r.).

ści aktywni są również w internecie. Niemiecka sekcja *Global Islamic Media Front* propaguje idee dżihadu i nawołuje do przyłączenia się do ruchu Al-Kaidy na niemieckich blogach i forach internetowych. Dla polskich służb i instytucji zajmujących się zwalczaniem terroryzmu zjawisko rozpowszechniania się radykalnych idei islamistycznych oraz zwiększająca się liczba sprzymierzeńców dżihadu w sąsiednim kraju stanowi problem, wymagający ciągłego monitorowania i ścisłej współpracy międzynarodowej na poziomie operacyjnym i wywiadowczym.

Oceniając stan zagrożenia dla bezpieczeństwa Polski w kontekście strategii operacyjnej ugrupowań terrorystycznych, należy zauważyć, że obecnie nie ma symptomów istnienia, a tym samym bezpośredniego zagrożenia ze strony grup terrorystycznych działających na terenie Polski. Nie odnotowano również działalności *stricte* operacyjnej prowadzonej w kraju. Jednak pomimo braku przesłanek do zintensyfikowania działań przeciwterrorystycznych – stąd poziom zagrożenia określany jest kodem zielonym³⁵ – Polska, tak jak inne kraje zachodnie, potencjalnie narażona jest na możliwość dokonania zamachu np. przez zradykalizowaną jednostkę. Przykładem zamachów dokonanych przez indywidualnych terrorystów w Europie są m.in. atak na autobus amerykańskiej armii we Frankfurcie nad Menem (2 marca 2011 r.), dwie eksplozje w centrum Sztokholmu (11 grudnia 2010 r.), próba zamachu w Kopenhadze (10 września 2010 r.), a także – mający inne podłoże ideologiczne, jednak również wykorzystujący tę taktykę – zamach w Oslo i na wyspie Utøya (22 lipca 2011 r.).

W działaniach operacyjnych do komunikacji z wrogiem służy niewątpliwie internet. Zazwyczaj za jego pośrednictwem oraz innych mediów organizacje przekazują swoje żądania rządów państw (np. w przypadku porwań zakładników), a także rozpowszechniają nagrania z egzekucji³⁶. Tak było

³⁵ W Polsce obecnie istnieje czterostopniowa skala zagrożenia terrorystycznego. Kod zielony oznacza uzyskanie informacji o możliwości wystąpienia zdarzenia o charakterze terrorystycznym lub innego zdarzenia, którego rodzaj i zakres jest trudny do przewidzenia; kod żółty – uzyskanie informacji o możliwości wystąpienia zdarzenia o charakterze terrorystycznym lub innego zdarzenia, powodującego zagrożenie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej; kod pomarańczowy – uzyskanie informacji o osobach lub organizacjach przygotowujących działania terrorystyczne godzące w bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej lub o wystąpieniu aktów terroru godzących w bezpieczeństwo innych państw albo w przypadku uzyskania informacji o możliwości wystąpienia innego zdarzenia godzącego w bezpieczeństwo Rzeczypospolitej Polskiej lub innych państw; kod czerwony – wystąpienie zdarzenia o charakterze terrorystycznym lub innego zdarzenia, powodującego zagrożenie bezpieczeństwa Rzeczypospolitej Polskiej lub innych państw; http://www.antyterroryzm.gov.pl/portal/CAT/151/423/Poziom_zagrozenia_terrorystycznego_w_RP.html (dostęp: 1 sierpnia 2011 r.).

³⁶ Np. sfilmowanie egzekucji amerykańskiego dziennikarza Daniela Pearla w Pakistanie w lutym 2002 r., Nicka Berga w Iraku w 2004 r.

w przypadku porwania w Pakistanie polskiego inżyniera Piotra Stańczaka, zamordowanego w lutym 2009 r. przez Tehrik-e-Taliban Pakistan.

Innym rodzajem zagrożenia, które może przybierać na sile, jest obserwowana aktywność Polaków na międzynarodowych forach ekstremistycznych popierających działania islamskich grup terrorystycznych. Nie odnotowano istnienia polskich stron internetowych jawnie nawołujących do zbrojnego dżihadu, jednak powstają liczne strony dotyczące islamu, które w założeniu mają stanowić bazę wiedzy o religii i wydarzeniach w krajach muzułmańskich. W sposób umiejętny mogą być one wykorzystywane do szerzenia propagandy islamistycznej (np. shariah4poland – kanał użytkownika w serwisie YouTube – stworzony na wzór shariah4holland, shariah4denmark, shariah4pakistan, shariah4indonesia, shariah4bangladesh czy Serwis Emiratu Kaukaskiego³⁷).

Polska, jako kraj należący do świata zachodniego, musi mieć świadomość, że wszelkie tendencje występujące w rozprzestrzenianiu się globalnego dżihadu występujące na świecie mogą mieć nie tylko pośredni i potencjalny wpływ na jej bezpieczeństwo, ale także w perspektywie czasu przerodzić się w realne zagrożenie.

POZAISLAMSKIE ŹRÓDŁA ZAGROŻEŃ TERRORYSTYCZNYCH WPLYWAJĄCE NA BEZPIECZEŃSTWO POLSKI

W opinii wielu ekspertów wybór metod i selekcja potencjalnych celów zależna jest od podłoża ideologicznego danej organizacji terrorystycznej. Pomimo stosowania przez wszystkie ugrupowania materiałów wybuchowych i broni palnej jako głównego narzędzia ataku, sposoby wybierane przez radykalnych ekstremistów motywowanych religijnie są inne niż np. lewicowych, prawicowych czy separatystycznych. Do pewnego stopnia można się zgodzić z tym przekonaniem, gdyż terroryzm niektórych grup będzie zapewne bardziej selektywny i ograniczony do atakowania wąskiej grupy celów (polityków czy wojskowych), a innych organizacji nastawiony będzie na podkładanie bomb w miejscach publicznych, gdzie ofiarami są przypadkowe osoby³⁸. Jednak, analizując ostatnie ataki terrorystyczne, teza

³⁷ <http://www.czczenia.blog.onet.pl> – serwis podejmujący tematykę walki narodów kaukaskich. Nie zawiera bezpośrednich nawoływań do akcji terrorystycznych czy konwersji na islam, jednakże propaguje i wychwala męczeńskie drogi życiowe bojowników kaukaskich oraz rozpowszechnia zdjęcia i materiały propagandowe.

³⁸ M. Narojek, *Terroryzm jako metoda prowadzenia walki; cele organizacji terrorystycznych i ich związek w ideologię*, http://www.sbn.republika.pl/terroryzm_cele.html (dostęp: 20 lipca 2011 r.).

ta wydaje się tracić na aktualności, gdyż zaobserwować można tendencję do wzajemnego przejmowania przez organizacje dotychczas wypracowanych form zamachów.

W Polsce brak jest oznak zagrożenia terroryzmem wewnętrznym i nie odnotowano istnienia organizacji islamskich, których działalność mogłaby zostać uznana za terrorystyczną. Nie ma także przesłanek mówiących o możliwości powstania grup skrajnie prawicowych czy lewicowych, które (poza ewentualnym stosowaniem przemocy o charakterze kryminalnym) jawnie nawoływałyby do przemocy i stosowałyby metody terrorystyczne. Pomimo to analiza informacji i raportów służb wskazuje, że pojawiają się nowe czynniki, które potencjalnie wpłyną na poziom bezpieczeństwa kraju. Ostatni zamach w Oslo (lipiec 2011 r.) dokonany przez prawicowego ekstremistę przypomina, że terroryzm jest tylko metodą osiągania celów politycznych, a formy ataków – wydawałoby się „zarezerwowane” do tej pory dla organizacji powiązanych ze światowym dżihadem – wykorzystywane są przez terrorystów dokonujących ataków na innym podłożu ideologicznym. Ta nowa jakościowo sytuacja stanowi dodatkowe źródło zagrożeń dla bezpieczeństwa Polski.

Atak w Norwegii wypełnia wszelkie znamiona obecnego trendu działań organizacji islamistycznych:

- obliczony był na osiągnięcie spektakularności i spowodowanie jak największej liczby ofiar;
- Norweg Anders Behring Breivik – zamachowiec wychowany został w kraju, przeciw któremu działał, a zatem zakwalifikować go można jako *home-grown terrorist*;
- zradykalizowany głównie poprzez internet, uczestnik skrajnie prawicowych internetowych dyskusji, aktywny na popularnych forach społecznościowych;
- wykorzystanie internetu do przekazu swojej ideologii – przesłanie e-maila i publikacja w internecie manifestu „2083. Europejska Deklaracja Niepodległości”;
- wykorzystanie do skonstruowania ładunków wybuchowych ogólnodostępnych materiałów na bazie nawozów sztucznych;
- różnorodność form ataku i atak wtórny – zamach bombowy i zabijanie z użyciem broni palnej;
- atakowanie symboli (siedziba rządu i zwolenników rządzącej Partii Pracy);
- wykorzystanie taktyki „samotnego wilka” (obecnie śledztwo jest w toku, jednak na podstawie informacji przekazywanych przez służby można sądzić, że zamachowiec nie miał współników).

PODSUMOWANIE: WNIOSKI DLA POLSKI

Ewolucja terroryzmu islamskiego odbywa się zarówno na płaszczyźnie strategiczno-ideologicznej, jak i w zakresie wyboru potencjalnych celów i metod działania. Zjawiska i trendy, charakterystyczne dla określonej części świata, z dużym prawdopodobieństwem pojawią się w podobnej formie także w innych krajach. Wydaje się, że to właśnie Europa Zachodnia spośród nieislamskich regionów stanowić będzie główne pole aktywności ekstremistów muzułmańskich. Dlatego także Polska powinna być przygotowana na wystąpienie realnego zagrożenia terroryzmem (nie tylko islamskim) i prowadzić działania oparte głównie na tworzeniu mechanizmów przeciwdziałania rozpowszechnianiu islamu w jego radykalnej wersji, a także doskonalić proaktywne³⁹ zwalczanie zagrożenia.

W Polsce zamachy terrorystyczne są zjawiskiem nieznanym z praktycznego punktu widzenia. W powszechnej opinii taka sytuacja postrzegana jest jako brak realnego zagrożenia, lecz rzeczywistość może się radykalnie zmienić. Kraj, który nie posiada wielu wyspecjalizowanych jednostek, zabezpieczeń oraz sprawdzonych na lokalnym gruncie schematów zapobiegania terroryzmowi, łatwo może stać się celem (słabym elementem systemu) dla dobrze wyszkolonych zamachowców. Ponadto brak perspektywicznych rozwiązań prawnych, a także niedostateczna współpraca i koordynacja działań między poszczególnymi służbami wzmaga brak poczucia bezpieczeństwa po wystąpieniu ataku. Truizmem jest już stwierdzenie, że konieczne jest stworzenie krajowego systemu zwalczania terroryzmu i jego skutków, zarówno w ramach systemu bezpieczeństwa państwa, jak i systemu obronnego, a faktem jest, że w Polsce nadal brakuje jednolitego i kompleksowego systemu reagowania kryzysowego zintegrowanego z systemem obrony państwa. Ponadto poszczególne podmioty dysponują niejasnymi, dublującymi się kompetencjami w zakresie zwalczania tego rodzaju zagrożeń.

W kontekście popularnego sposobu przeprowadzania zamachów, jakim jest atakowanie środków transportu zbiorowego czy ataki podczas wydarzeń masowych, niepokojący jest fakt, że wnioski już z samych ćwiczeń antytyrorystycznych przeprowadzanych cyklicznie przez polskie służby na wypadek tego typu zamachu nie są zadowalające (np. zamach w metrze czy na stadionie). Odbywają się one na podstawie zamkniętych scenariuszy, które nie oddają rzeczywistych uwarunkowań i specyfiki ataku. Od lat nierozwiązany

³⁹ Działania wyprzedzające, prowadzone zawczasu w celu zaradzenia oczekiwany trudnościom i zagrożeniom, faza prewencyjnej aktywności działań dążąca do zapobiegania terroryzmowi przed jego realnym zaistnieniem.

jest także problem koordynacji działań na miejscu zdarzenia i przejrzystego podziału kompetencji oraz – wielokrotnie podnoszony – brak zintegrowanego systemu łączności służb. Stanowi to kolejny słaby punkt polskiego systemu bezpieczeństwa krajowego, odnoszący się do potencjalnych zamachów nie tylko na „popularne” wśród organizacji terrorystycznych środki komunikacji miejskiej, ale i do potencjalnych celów zamachowców w ogóle. W trakcie trwania mistrzostw w piłce nożnej EURO 2012 organizowanych w Polsce poziom zagrożenia na stadionach, w hotelach, komunikacji miejskiej i innych miejscach znacznie wzrośnie. Ponadto wydarzenia takie jak mistrzostwa świata czy Europy budzą szerokie zainteresowanie medialne, zatem uderzenie na wielkie skupiska ludności transmitowane w czasie rzeczywistym na cały świat daje szczególną okazję do spektakularnego zdemonstrowania swojej aktywności i pośredniego osiągnięcia niektórych celów politycznych oraz sposobność do strategicznego ataku terrorystycznego na Europę.

Pomimo że polski system antyterrorystyczny daleki jest od stanu idealnego, podkreślić należy fakt prowadzenia intensywnych prac nad doskonaleniem mechanizmów przeciwdziałania zagrożeniom terrorystycznym. Między innymi w ramach międzyresortowego zespołu do spraw zagrożeń terrorystycznych opracowany został dokument strategiczny „Narodowy Program Antyterrorystyczny Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2011-2016”⁴⁰, który określa podstawowe kierunki polityki antyterrorystycznej oraz przedstawia rolę poszczególnych resortów, służb i instytucji w realizacji zadań w zakresie rozpoznawania, przeciwdziałania i zwalczania zagrożeń terrorystycznych oraz neutralizacji i usuwania skutków ewentualnych zamachów terrorystycznych. Definiuje zasady, formy i środki dotychczasowego zaangażowania oraz przedstawia priorytety i plany działań, które podejmowane będą w najbliższych latach w zakresie walki z terroryzmem. Trwają także prace nad stworzeniem krajowej polityki informacyjno-medialnej instytucji państwowych w obszarze zagrożeń terrorystycznych. Podejmowane są również inicjatywy, mające na celu doskonalenie komunikacji ze społeczeństwem i jego edukację w zakresie profilaktyki antyterrorystycznej. Jest to właściwy krok do budowy zintegrowanego systemu antyterrorystycznego RP, opartego na przejrzystych zasadach i współpracy podmiotów zaangażowanych

⁴⁰ Po uzgodnieniach międzyresortowych, zgodnie z przepisami ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, projekt dokumentu „Narodowy program antyterrorystyczny Rzeczypospolitej Polskiej na lata 2011-2016” MSWiA skierowany został we wrześniu 2011 r. do konsultacji społecznych. Planowane jest jego wdrożenie do końca 2011 r., http://www.mswia.gov.pl/portal/pl/709/9308/Narodowy_Program_Antyterrorystyczny_Rzeczypospolitej_Polskiej_na_lata_2011__2016.html (dostęp: 26 września 2011 r.).

żowanych w szeroko rozumiane przeciwdziałanie zagrożeniom terrorystycznym, władz samorządowych, środków masowego przekazu, organizacji pozarządowych oraz całego społeczeństwa. Ponadto nie bez znaczenia pozostaje aktywność Polski na forum wielu organizacji i europejskich grup roboczych, działających na rzecz budowy i doskonalenia mechanizmów przeciwdziałania terroryzmowi.

W kontekście coraz częstszego sięgania po terroryzm jako metodę osiągnięcia celów czerpanie wiedzy na temat sposobów walki z terroryzmem od krajów borykających się bezpośrednio z tym problemem, a także wymiana doświadczeń w ramach współpracy międzynarodowej są kluczowymi elementami skutecznego zwalczania tego zagrożenia i budowania bezpieczeństwa globalnego.